

Inhoud

Noorwegen

- ▶ Bezoek de fjorden, zoals de Nærøyfjord van de Werelderfgoedlijst
- ▶ Neem een duik in de geschiedenis op het museumeiland Bygdøy bij Oslo
- ▶ Wandel in de sporen van koningen en pelgrims in Dovrefjell
- ▶ Wacht op een zon die maar niet ondergaat boven de poolcirkel
- ▶ Ga skiën en zwemmen op één en dezelfde dag in de Hardanger
- ▶ Geniet van de zon op je eigen eiland voor de zuidkust van Sørlandet

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf

1 11 Noorwegen: een verdieping

- 12 Politiek en samenleving
- 16 Economie
- 19 Natuur
- 28 Bevolking
- 40 Eten en drinken
- 43 Activiteiten

2 57 Geschiedenis

- 58 Pioniers
- 60 Stammen en koninkrijken
- 63 Eenheid
- 65 Overheersing
- 68 Vrijheid
- 73 Wereldoorlogen
- 74 Opbouw

3 81 Kunst en cultuur

- 82 Vroege kunst
- 84 Schilderkunst
- 89 Literatuur
- 93 Muziek
- 96 Architectuur

4 103 Oslo

- 104 Geschiedenis
- 107 Centrum
- 121 Rondom Oslo
- 123 Tips en adressen

5 129 Stavanger en Zuid-Noorwegen

- 130 Van zuidwest naar zuid
- 136 Rond het zuidelijkste punt
- 140 Van de kust naar de dalen en bergen
- 143 Richting fjorden
- 147 De oostelijke kant van de fjord
- 153 Tips en adressen

6 157 Bergen

- 160 Geschiedenis
- 162 Water en bergen
- 164 Een stad waar muziek in zit
- 166 Musea
- 167 Overige bezienswaardigheden
- 168 Rondom Bergen
- 172 Tips en adressen

7 177 West-Noorwegen

- 178 Vele wegen naar de fjorden
- 181 Het land in
- 182 Rond de langste fjord
- 186 Nabij de grootste gletsjer
- 191 De noordelijke fjorden
- 194 Tips en adressen

8 197 Trondheim

- 199 Geschiedenis
- 202 Tradities en trends
- 207 Tips en adressen

Woord vooraf

Noorwegen is een eindeloos land, in alle opzichten. Groot in omvang – meer dan negen keer zo groot als Nederland – en groots door de majestueuze natuur, eindeloze ruimte en de lange weg naar het noorden voorbij de magische poolcirkel. Voor veel bezoekers is Noorwegen daarom in de eerste plaats een uitdaging, een ontdekkingsreis.

Als vakantiebestemming komt Noorwegen de laatste jaren steeds meer in trek, zowel voor de zomer als voor de winter. Logisch, want Noorwegen biedt 's zomers een goed alternatief voor het drukker Zuid-Europa en 's winters voor de Alpenlanden. Rust, ruimte en vrijheid zijn de sleutelwoorden. Authenticiteit is een ander sterk punt.

Noorwegen is de laatste jaren aanmerkelijk toegankelijker geworden. Goedkopere vluchten, een veerboot vanuit Emden en een brug tussen Denemarken en Zweden namen belangrijke drempels weg. Noorwegen werd daarmee bereikbaar voor velen. Het wegennet is sterk gemoderniseerd met mooie nationale toeristenroutes. Door een paar belangrijke hoofdadere van oost naar west, van noord naar zuid en langs de kust zijn de toeristische hoogtepunten goed ontsloten. De Noren zelf maken ook veel gebruik van de trein en het vliegtuig voor de langere afstanden in het land. Goed openbaar vervoer in en rond de steden zorgt voor een ontspannen verkenning van de stedelijke omgeving.

Deze gids presenteert de toeristische mogelijkheden in de verschillende delen van het land en geeft een beeld van het huidige Noorwegen. Hij neemt je mee door het hele land, in verschillende seizoenen. Daardoor is dit ook een nuttige gids voor buiten de traditionele vakantieperiode.

Fred Geers

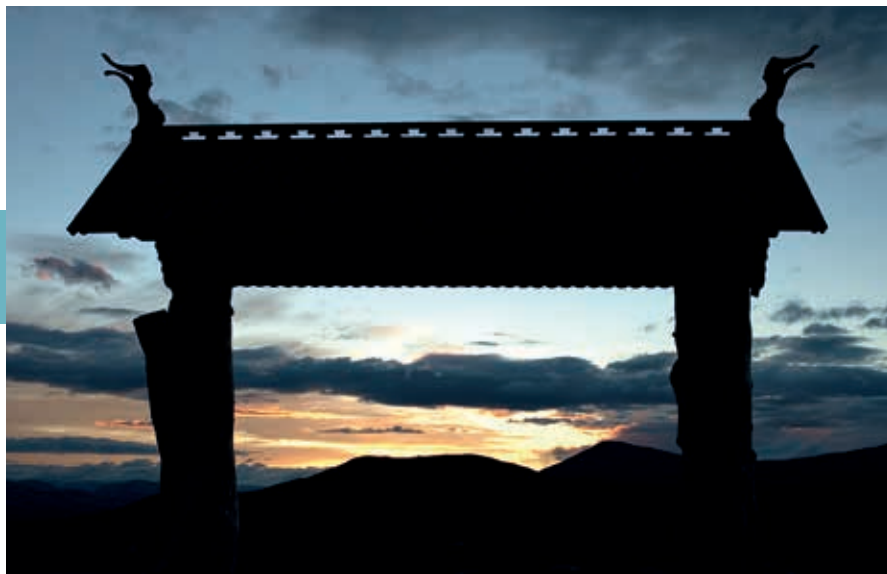
Noorwegen: een verdieping

Wie vanuit onze streken de weg naar het noorden kiest, treft een andere wereld aan. Lange dagen in de zomer, enorm uitgestrekte natuurgebieden, ruimte op de wegen en ook een ander levensritme. Want Noren zijn buitenliefhebbers en rustzoekers. Soms zoeken ze elkaar op, maar vaak zoeken ze liever een baai tussen de rotsen, een privéstrandje of -bergtop. Het 'alleen-op-de-wereldgevoel' is op veel plaatsen te bereiken: bergtoppen en onbewoonde eilanden in overvloed.

Doordat Noorwegen de laatste jaren steeds populairder is geworden als vakantieland, zijn sommige plekken wel aanmerkelijk drukker geworden. De 'must see' locaties kun je in het hoogseizoen maar beter vermijden of je kunt en rustiger tijd van de dag kiezen. De voorzomer, herfst en winter zijn prachtige seizoenen om er in de natuur op uit te trekken of om op citytrip te gaan. Om onder de Noren te komen zijn de diverse vormen van openbaar vervoer zeer geschikt. Ze brengen je overal: bij de fjorden, de kleinere plaatsen, de grotere steden én de bergen. De trein nemen om aan je wandeling in de bergen te beginnen of naar het noorden vliegen en met een huurfiets de luchthaven uit fietsen... Het kan allemaal; Noorwegen zit vol uitdagingen.

< Sunnmøre, minder bekend, maar zeer fraai.

De Vikingen brachten van hun buitenlandse tochten de oosterse invloeden in bouwstijl mee.

VROEGE KUNST

Vikingfantasie op Noorse kerken

Veel van de vroege kunst is te danken aan de Vikingen. In het verleden is vooral geschreven over hun mensonterende verwoestingen en plunderingen, waardoor hun kwaliteiten nauwelijks naar voren kwamen. Zo is het praktische werk met hout in allerlei vormen zeer kenmerkend. Maar naast de puur praktische vaardigheden met de verwerking en toepassing van hout, waren de Vikingen ook zeer kunstzinnig met dit materiaal. Schepen en kerken werden rijkelijk versierd. De staafkerken zijn daar een duidelijk voorbeeld van. De houten kerken, die gebouwd werden met dezelfde technieken als gebruikt zijn voor de Vikingschepen, werden rijk versierd met drakenkoppen, andere dierenmotieven en krullen. Er was vaak een overeenkomst tussen de versiering op de schepen en die van de kerken. Op veel plaatsen werd dezelfde bouwstijl met dezelfde versieringen toegepast. Het aantal staafkerken was groot. Elke flinke gemeenschap had wel haar eigen kerk. Ze waren relatief gemakkelijk te bouwen en ook eenvoudig in onderhoud. Het hout zat zwaar onder het pek, en was zo goed geconserveerd tegen verrotting. Dat veel van deze staafkerken later verdwenen, had veelal te maken met ruimtegebrek. De kerken waren op een gegeven moment te klein. Na 1100 werden deze te kleine houten kerken vervangen door stenen kerken, waar ook ruimte voor banken was. De staafkerken hadden slechts staanplaatsen. Ook om die

reden zijn veel van deze kerken opgeruimd en in brand gestoken, toen de vervangende stenen kerken klaar waren. De witte stenen kerken vormen een schril contrast met de oude, door pek verzadigde donkerbruine tot zwarte houten kerken.

Een beeldhouwer uit één stuk

Op het gebied van de beeldhouwkunst kreeg Noorwegen vooral bekendheid door het werk van Gustav Vigeland (1869–1943). Vigeland, afkomstig uit een boerenfamilie, leerde het bewerken van hout van zijn vader. Vader Vigeland was timmerman en startte zijn eigen timmermanswerkplaats in Mandal in Zuid-Noorwegen. Gustav bleek al zeer jong bedreven in het houtsnijden. Op 15-jarige leeftijd trok hij naar Christiania (nu Oslo), waar hij zich verder in deze kunst ontplooipte. In de avonduren volgde

hij tekenles en in zijn vrije uren maakte hij zich productief door bezoeken aan *Skulpturmuseet*, waar zijn belangstelling voor de beeldhouwkunst begon. Deze bezoeken brachten de jonge Gustav op het idee er zijn vak van te maken, maar door de dood van zijn vader was zijn komst thuis zeer gewenst. Het waren zware tijden, met zelfs gevaar voor verhongering.

Door zijn contact met de beeldhouwer Brynjulf Bergslien kwam hij weer in de gelegenheid zich verder te ontwikkelen. Deze beeldhouwer was zeer onder de indruk van Gustavs tekeningen en zijn aparte ideeën. Gustav Vigeland kreeg gaandeweg een grotere belangstelling voor de romantische stromingen in die tijd. Dankzij kleine studiebeurzen kon hij zich voeden en zich verder ontwikkelen in zijn vak. Naast zijn teken- en schilderwerk ontpopte hij zich tot een groot beeldhouwer. Buiten Noorwegen kwam de zich snel ontwikkelende kunstenaar in contact met collega's in Kopenhagen en diverse steden in Italië. In 1894 hield hij zijn eerste expositie. Zijn aanzien steeg nog meer toen hij bekende Noorse persoonlijkheden beeldhouwde, waaronder Henrik Ibsen. Zo'n veertig jaar lang ontwierp en beeldhouwde hij een respectabel aantal werken. Veel daarvan is te zien in het Vigelandspark (Frognerpark) in het hartje van Oslo. Centraal in deze verzameling staat de mens; van geboorte tot aan het levenseinde. In een zeer verfijnde stijl weet hij niet alleen de

Nieuw en oud in Torpo, Valdres.

In het Vigelandpark in Oslo staat een grootse verzameling beelden en sculpturen van Gustav Vigeland.

mens op zeer natuurgetrouwe wijze vorm te geven, maar vooral ook een uitdrukking in elk van zijn menselijke schepselen te leggen. Ook de weergave van de relaties tussen mensen heeft deze kunstenaar op een bijzondere wijze vereeuwigd. Graniet en brons zijn de belangrijkste materialen die hij voor zijn uitgebreide verzameling gebruikte. Door zijn zeer aparte stijl en grote aantal werken heeft Gustav Vigeland zich ver verheven boven andere beeldhouwers. In het nabijgelegen museum zijn meer beelden te zien en vooral voorstudies in de vorm van tekeningen en gipsmodellen.

SCHILDERKUNST

Geromantiseerde landschappen

Veel Noorse kunstschilders uitten zich vooral in landschapsschildering en portretschildering. Hoewel de kwaliteit van het schilderwerk hoog was, kende dit tot de Tweede Wereldoorlog geen internationale doorbraak. Wel hadden Noorse schilders belangstelling voor het buitenland. Een van hen was J.C. Dahl (1788–1857) uit Bergen. Zijn ouders hadden geen geld voor een kunstzinnige opleiding. Zelf wilde hij zich toeleggen op het schilderen van decoraties. In die tijd was dat een veel uitgeoefend beroep. Toen in zijn om-

Brudeferden i Hardanger [Bruiloftsreis in Hardanger], een van de bekendste landschapsschilderingen van de hand van de grote kunstschilders Hans Gude en Adolph Tidemand.

geving zijn kwaliteit als kunstschilder aan het licht kwam, werd er geld voor hem ingezameld. Op 23-jarige leeftijd kon hij de kunstacademie in Kopenhagen bezoeken. Na Kopenhagen stond een verblijf in Dresden op zijn verlanglijst. Hij werd daar zelfs tot professor benoemd aan de kunstacademie, waarmee hij ook doorbrak op Europees niveau. Dahl was vooral sterk in het uitbeelden van Noorse landschappen en natuur. Zijn geboortestreek aan de westkust bij Bergen had zijn grote voorliefde, met veel dramatische elementen: heftige storm, vallend water, ruige bergen en donkere bossen. *Bjørk i storm* (Berk in de storm) is een van zijn bekende werken. Naast Dresden was Düsseldorf een geliefde plek voor Noorse schilders. In Düsseldorf ontstond zelfs een Noors centrum met de nationale romantiek als duidelijke stroming. Hans Gude was een van de andere grote landschapsschilders, een natuurta-
lent. Met 12 jaar kreeg hij tekenonderricht en vier jaar later vertrok hij naar de kunstacademie in Düsseldorf. Ook daar ontwikkelde de schilder zich voortvarend. Voor zijn 30ste was hij professor aan de academie die hij ooit zelf volgde. Later was hij ook verbonden aan de academies van Karlsruhe en Berlijn. Gude was een van de meest vooraanstaande Noorse landschapsschilders van die tijd. Het hooggebergte had zijn voorkeur. Ondanks zijn verblijf in Duitsland maakte hij vele reizen door heel Noorwegen. Opvallend in zijn werk was dat

Oslo

Oslo is in veel opzichten een stad in beweging. Deze relatief kleine hoofdstad is de toegangspoort tot de rest van Noorwegen. Tegelijk is het als hoofdstad en regeringszetel hét centrum van het land. Wie Oslo bezoekt, krijgt gelijk een introductie op Noorwegen als geheel. De ligging aan de Oslofford, de heuvels en bergen rondom: Oslo is Noorwegen in een notendop. De vele musea maken het beeld compleet. Kunst en cultuur zijn in ruime mate aanwezig.

Oslo is er voor alle seizoenen. In elk jaargetijde heeft de stad wel iets bijzonders te bieden. Het leven speelt zich hier letterlijk af tussen het water en de bergtoppen. Water is een belangrijk element in de stad: is het niet de fjord zelf, dan kom je het wel tegen in de vele fontein en waterpartijen die Oslo tot een bruisende stad maken. Oslo is ruim, groen en open. Je voelt je er welkom. Het is daarnaast een van de snelst groeiende steden van Europa. Daardoor zijn er de laatste jaren veel gebouwen bijgekomen die de skyline van de stad hebben veranderd. Het centrum van Oslo is bovendien steeds autoluwer geworden. Fietzers en wandelaars krijgen in de nieuwe stadsdelen steeds meer ruimte. Daarmee komt er ruim baan voor de fietser en voetganger.

< Er is steeds meer ruimte voor moderne architectuur in de Noorse hoofdstad.

Gastvrij Noorwegen op z'n best: de tuin van het paleis loop je zo binnen.

GESCHIEDENIS

Meer dan eens uit de as herrezen

Oslo dankt zijn ontstaan aan Harald Hardråde, die de stad rond 1050 stichtte. Vele eeuwen lang was de stad een strijdtoneel. Vaak ging die strijd gepaard met branden, die grote delen van de houten stad in de as legden.

Rond 1200 vonden rondom de stad diverse slagen plaats. In 1299 werd de stad de hoofdstad van het Noorse rijk. In 1350 stierf maar liefst driekwart van de bevolking aan de pest. Alsof dat nog niet genoeg ellende had gebracht, viel een groot deel van de stad ten prooi aan de vlammen. Onder meer alle kerken werden in de as gelegd.

Een soortgelijke ramp vond plaats in 1523, toen de stad in brand werd gestoken door het oprukkende leger van de Zweden. De Zweden hebben de stad daarna nog vaker aangevallen. In 1532 werd ook het klooster geplunderd en in brand gestoken. Voortdurend was het onveilig, vooral in de 7-jarige oorlog, *den nordiske syvårskrigen*, tussen 1563 en 1570.

In 1567 staken burgers zelf de stad in brand, bij de tweede Zweedse invasie bij Akershus festning. Deze vesting moest Oslo beschermen tegen ongewenste indringers. De plek zelf is uiteindelijk goed bewaard gebleven. Een wandeling langs deze vesting brengt de bezoeker terug in de sfeer van Oslo in een ver verleden.

In 1624 werd de gehele stad weer in de as gelegd. Christian IV riep op de stad weer op te bouwen aan de westzijde van de Akerselva, de rivier die door de stad stroomt. Akershus festning moest dit stadsdeel bescherming bieden. Tegelijkertijd werd de naam van de stad omgedoopt in Christiania. Maar ook dit alles bleek geen garantie voor veiligheid. In 1686 viel opnieuw een groot deel van de stad ten prooi aan de vlammen. In 1716 nam Karl XII de stad in bezit. Een volkstelling in 1769 wees uit dat de stad inmiddels zo'n 7500 inwoners had.

In 1813 opende de hoofdstad zijn eerste universiteit en een jaar later wordt het de hoofdstad van het nieuwe Noorwegen, dat net zijn grondwet heeft gedefinieerd. Steeds meer voorsteden vormden samen met het oude Oslo de nieuwe hoofdstad. In de loop van de eeuw groeide het inwoneraantal tot boven de 100.000 inwoners. Pas in 1925 werd de stad aan de Oslofjord wederom omgedoopt tot Oslo. Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog telde de stad inmiddels zo'n 400.000 inwoners. In de tijd van de wederopbouw van het Noorse land groeide Oslo sterk. In 1952 organiseerde de stad de Olympische Winterspelen, wat met veel internationale aandacht gepaard ging. Sindsdien staat Oslo echt op de wereldkaart.

Ruimte en gastvrijheid

Het turbulente verleden maakt Oslo tot een bijzondere stad. Oslo is een stad die veel ruimte biedt. En die ruimte is er niet alleen fysiek, maar ook in de zin van welkom aan iedereen. De fysieke ruimte blijkt uit het oppervlak van de gemeente, maar liefst 450 km². Op dit oppervlak wonen maar iets meer dan een half miljoen mensen. Toch is Oslo, ondanks zijn uitgestrektheid, voor de bezoeker goed te overzien. Dankzij een goed netwerk van openbaar vervoer en de wens van de gemeente om Oslo tot een loop- en fietsstad te maken, is het raadzaam de auto te laten staan. Er zijn diverse parkeerplaatsen en parkeergarages, die gemakkelijk te bereiken zijn.

Het unieke van Oslo ligt in de contrasten. Als bezoeker ben je het ene moment aan de kade van Aker Brygge, een winkel- en uitgaanscentrum aan de Oslofjord. Niet veel later ben je op de top van de berg bij Holmenkollen, met uitzicht over dezelfde fjord maar dan vanaf het hoogste niveau. Daar is het ook goed zichtbaar: Oslo is vooral groen. Zo'n 240 km² bos, waartussen de huizen verscholen liggen. Oslo biedt zijn inwoners een aantrekkelijke woonomgeving. De heuvels bij Nordmarka, ten noorden van het stadscentrum, geven nog meer ruimte. Veel stadsinwoners zijn hier na werktijd te vinden. Vanuit het stadshart kan men in een half uur in de ongerepte natuur zijn.

Op het water biedt Oslo evenzo de ruimte. De 100 km lange Oslofjord is voor bootbezitters een waar eldorado. Lopend vanaf het centraal station krijgt men een goed beeld van de stad aan de fjord. Een praktische tip: aanschaf van een Oslopass biedt onder meer gratis parkeren bij de gemeentelijke

Schip aan de kade voor het Frammuseet op het museumeiland Bygdøy.

De verzameling **Universitetets Kulturhistoriske Museer** vertoont interessante exposities: van de steentijd tot de middeleeuwen; veel bijvoorbeeld over de tijd van de Vikingen en heiligen uit de middeleeuwen. Ook zijn er etnografische exposities van niet-westerse culturen uit onder andere Afrika, Oost-Azië en arctische gebieden.

Het in 2022 geopende gebouw van het **Nasjonalmuseet** is de grootste in zijn soort in Noord-Europa. Te zien zijn oude en moderne kunst, architectuur, design en handwerk. Naast vaste collecties zijn er regelmatig wisselexposities. In dit **Vikingschipmuseum** staan drie zorgvuldig geconserveerde Vikingschepen en diverse voorwerpen uit de 9de eeuw. Het *Osebergskip* is zo'n 100 jaar geleden gevonden en uitgegraven nabij de stad Tønsberg, wat zuidelijker aan de Oslofjord. Dit museum is een onderdeel van de Universitetets Kulturhistoriske Museer.

- > KULTURHISTORISK MUSEUM, Frederiksgate 2, khm.uio.no
- > NASJONALMUSEET, St.Olavs plass, nasjonalmuseet.no
- > VIKINGSKIPHUSET, Huk Aveny 35, ukm.uio.no

Akershus festning is lange tijd dé plek geweest die Oslo moest beschermen tegen invallen van buitenaf, vooral tegen de Zweden. Akershus festning is het belangrijkste overblijfsel van Oslo uit de middeleeuwen. Nabij ligt **Akershus slott** met een kapel waar de koningen Haakon VII en Kong Olav V liggen begraven. Verder is er ook het **Norges Hjemmefrontmuseum**, **Forsvarsmuseum** en een model van de oude stad Christiania zoals Oslo

De botanische tuin: boeiend in alle seizoenen.

vroeger heette. In de zomer zijn er dagelijks rondleidingen vanaf het informatiecentrum aan de Karpedammen, vlak bij de Akersgata.

- > AKERSHUS SLOTT OG FESTNING, forsvarsbygg.no

Dat de Noren de kinderen hoog hebben zitten blijkt wel uit een eigen kunstmuseum voor kinderen: **Det internasjonale Barnekunstmuseum**. In wisselende exposities worden de meest uiteenlopende kunsttuingen van kinderen getoond. Doel van het museum is kinderkunst uit de hele wereld te verzamelen, bewaren en uit te wisselen.

In **Henie-Onstad Kunstsenter** is een verzameling moderne internationale kunst te zien. De basis van de verzameling vormt de collectie van Sonja Henie en Niels Onstad. Onder de verzameling bevindt zich onder andere een collectie Cobra en abstracte Franse kunst.

Het particuliere museum **Astrup Fearnley Museet for Moderne Kunst** biedt wisselende exposities van Noorse en internationale moderne kunstenaars, ca. 15 km vanaf het centrum van Oslo.

- > DET INTERNASJONALE BARNEKUNSTMUSEUM, Lille Frøensvei 4, barnekunst.no
- > HENIE-ONSTAD KUNSTSENTER, Sonja Henies vei 31, 1311 Høvikodden (Bærum), hok.no
- > ASTRUP FEARNLEY MUSEET FOR MODERNE KUNST, Strandpromenaden 2, afmuseet.no

In de bossen van Telemark is de eland een vertrouwde verschijning; in de schemering vertoont hij zich vaak aan de bosrand.

hij baanbrekend werk. Norheim werd de grote grondlegger van de skisport. In Morgedal staat het Norwegian Ski Adventure Centre, waar veel te zien is van deze ontwikkelingen.

Telemark is rijk aan bergen en dalen; de bergen zijn er niet extreem hoog. Er is maar één hoge berg die zich duidelijk in het landschap verheft: Gaustatoppen. Vanaf deze 1883 m hoge berg is het mogelijk bij helder weer tot aan de Zweedse grens te kijken in het oosten, en tot aan de zuidkust.

Behalve bergwandelingen zijn in Telemark tal van andere activiteiten te ondernemen, zoals kano- en kajaktochten, fiets- en mountainbiketochten, vissen en bever- en elandensafari's. Dit gebied is rijk aan beide diersoorten. In Telemark is ook veel te doen voor gezinnen, zoals Telemark Lekeland in Skien, Straand Sommarland in Vrådal en Telemark Sommarland in Bø. Vanuit Vrådal zijn ook diverse wandelmogelijkheden. In Rauland, Haukeli en Vinje zijn veel mogelijkheden voor actieve tochten in de omgeving. In Skien, gelegen aan rijksweg 353, is een interessant streekmuseum, Telemark Museum, met een boeiende verzameling huizen en andere gebouwen en voorwerpen uit de streek. Het museum ligt in Brekkeparken, een groot park in Engelse stijl uit de jaren 1810–1815. Aan de Rijksweg 41, Telemarksvegen, valt onderweg veel te beleven, zoals bij het Åmli-kraftstation. In dit waterrijke gebied is veel water gereguleerd. Wie vanaf de E18 op weg 41 rijdt, kan

bij Nissedal met een pontje overvaren naar Fjone, en via de andere kant van het langgerekte meer terugrijden. Je komt diverse zandstrandjes tegen.

- > TELEMARKEVEGEN, telemarksvegen.no
- > NORSK SKIEVENTYR, vest-telemark.museum.no
- > VEST-TELEMARKEVEGEN, vest-telemark.museum.no
- > TELEMARKE MUSEUM, Hans Hoellsg, 2, Skien, telemarkmuseum.no
- > FAMILIEPARK BØ SOMMARLAND, sommarland.no
- > KROSSOBANEN (KABELBAAN), krossobanen.no
- > GAUSTABANEN/GAUSTATOPPEN (BERGTOCHT), gaustabanen.no

RICHTING FJORDEN

De uitdaging van de leegte

Behalve via de kustroute is het ook mogelijk om door de bergen het zuiden van Noorwegen te verkennen. Vanaf Drammen aan de uitloper van de Oslofjord voert rijksweg E134 via Vinje en Haukeligrend naar de Hardangervidda, het grootste nationale park van het land. De Haukeliveien loopt langs de zuidrand van deze eindeloze, onbewoonde hoogvlakte. Voor rustzoekers, wandelaars en bergbeklimmers is het gebied een uitdaging. De poolreizigers Roald Amundsen en Fridtjof Nansen deden er de voorbereiding op hun pooltochten. In 1981 is een groot deel tot nationaal park verklaard. Dit enorm uitgestrekte gebied is zeer rijk aan natuur en nauwelijks beïnvloed door menselijk handelen. Er zijn vrijwel geen wegen. Bergen en bergmeren wisselen elkaar af helemaal tot de Sør fjord in het westen. In het westen zijn de bergen het meest begroeid, mede door het wat mildere klimaat met meer neerslag. De Hardangervidda is rijk aan flora en fauna: er zijn meer dan 500 plantensoorten geregistreerd, en meer dan 100 soorten vogels en 21 soorten zoogdieren. Ook de grootste stam wilde rendieren van Noord-Europa leeft in dit gebied. In het oosten is het aanmerkelijk opener en vlakker, maar ook minder begroeid. De ijstijd heeft duidelijk zijn sporen achtergelaten met omvangrijke steenruggen, grillige stromen, rivieren en uitgestrekte moerasen. In de wateren komt veel vis voor. Door de Noorse Toeristenvereniging (DNT) zijn diverse bergpaden gemarkeerd. In het gebied liggen ook diverse berghutten. Daardoor zijn meerdaagse huttochten te maken. De hoogste bergen liggen op circa 1700 m.

Via weg E134 is het mogelijk om ten zuiden van de Hardangervidda weer helemaal naar de kust bij Haugesund te rijden. Gecombineerd met de kustroute via Stavanger en Kristiansand en Tønsberg is de cirkel in het zuiden dan rond.

- > HARDANGERVIDDA, hardangerviddanett.no
- > HARDANGERVIDDA NASJONALPARKSENTER, hardangerviddanasjonalparksenter.no

West-Noorwegen

Noorwegen wordt getypeerd door de grote contrasten in het landschap. In het fjordengebied manifesteert dit zich vooral in de combinatie van vergezichten over eindeloze watervlakten en grillige bergformaties met ongenaakbare toppen. Jotunheimen is het berggebied met de hoogste toppen, Galdhøpiggen met een hoogte van 2469 m spant de kroon. De Noorse fjorden zijn het resultaat van de enorme verplaatsingen van ijs en steen in de ijstijden. Op sommige plaatsen zijn ze meer dan 1000 m diep en 200 km lang. Bij het wegtrekken van het ijs ontstonden diepe gaten tussen de bergen. Op sommige plaatsen rijzen de rotsen loodrecht op uit de fjord.

Ondanks de steile berghellingen wisten zich hier al vroeg mensen te vestigen. De grond bleek er vruchtbaar en de zuidelijke hellingen zorgden voor een uitstekend microklimaat. Engelse monniken introduceerden er fruit uit warmere streken, dat het er goed bleek te doen. Naast de fjorden bevat dit hoofdstuk de vele watervallen en de grootste gletsjer van het Europese vasteland, de Jostedalbre.

Als klap op de vuurpijl kun je over de achtste langste brug ter wereld rijden over de Eidfjord. De brug heeft een overspanning van 1310 m. Reken maar op een uitzonderlijke fjordervaring.

< Vanaf de bergen bieden de fjorden een spectaculair uitzicht.

Lekker skiën in de zomer op de Strynefjell.

Vanaf Stryn is het mogelijk via rijksweg 15 de weg westwaarts te rijden naar Nordfjordeid. Hier is een centrum van fjordenpaarden. In Nordfjordeid kun je je ook laten onderdompelen in het leven van de Vikingen. Klim zelf de boot in en ervaar de echte dimensies in het Sagastadmuseum.

Van Gaupne voert rijksweg 604 naar Gjerde. Er loopt nog een weggetje door naar Styggevatnet; die eindigt met zicht op uitlopers van de gletsjer.

- > JOSTEDALSBREEN NASJONALPARKSENTER, Oppstryn, Stryn, jostedalsbre.no
- > BRIKSDALSBRE, briksdalsbre.no
- > LOEN SKYLIFT, loenskylift.com
- > RONDTOCHTEN MET FJORDENPAARDEN, norsk-fjordhestsenter.no
- > STRYN, nordfjord.no
- > SAGASTAD, sagastad.no

Tussen zee en ijskap

Op het uiterst westelijke punt van Noorwegen, in de provincie Sogn og Fjordane, liggen de plaatsen Florø en Bremanger. De gemeentegrenzen van deze plaatsen strekken zich uit van de gletsjers tot in de zee. In dit grillige gebied zijn de verschillen in landschappen groot: woeste rivieren, hoge bergtoppen en diverse grote watervlakten. Op de meest westelijke plek bij Florø liggen diverse eilanden voor de kust, die per veerboot te bereiken zijn. Florø ligt op een lange smalle landtong, aan alle kanten omgeven door water. De omgeving herinnert aan een rijk visserijverleden, maar nog steeds speelt deze plaats een belangrijke rol in de verwerking van vis.

Respecteer de gevaren van bewegende gletsjers; dat doen deze mensen niet!

HOGERE TEMPERATUREN: TERUGTREKKENDE GLETSJERS

Noorse wetenschappers waren lang in de overtuiging dat de Noorse gletsjers minder last zouden hebben van afsmelting dan elders in de wereld. Door het veranderende klimaat kwam er namelijk meer sneeuw, waardoor de gletsjers van boven aangroeiden. De laatste jaren is echter gebleken dat de temperaturen in zowel de zomer als de winter steeds hoger worden. Daardoor nemen de gletsjers en uitlopers daarvan in omvang af. Op diverse plaatsen is dat proces goed waar te nemen.

In totaal zijn er in Noorwegen zo'n 1600 gletsjers. Samen vormen die 1 procent van het landoppervlak. De grootste is de Jostedalsbre met een oppervlakte van 487 km² in de provincie Sogn og Fjordane. Bij de gletsjers waarschuwen borden voor de gevaren; ze staan er niet voor niets. Wie de gletsjer van nabij mee wil maken kan kiezen uit diverse gletsjertochten. Een paar start- en aanmeldingspunten zijn: Lom, Krossbu, Finse en Jostedal. Nieuw is de mogelijkheid om ook eens een kijkje te nemen onder de gletsjer. Bij de Juvasshytta, waar ook de start van de beklimming van de hoogste berg, de Galdhøpiggen, begint, is de ingang van de gletsjer. Je daalt af in een onbekende wereld onder een dik pak ijs dat 6000 jaar oud is.

Op drie plaatsen zijn interessante centra om meer te zien van hoe het met de Noorse gletsjers gaat.

- > Fjærland: **Bremuseum** (bre.museum.no).
- > Jostedal: **Breheimsenter** (jostedal.com).
- > Mímisbrunnr klimapark: **onder de gletsjer** (jotunheimen.com).

Bij Laksforsen springen de zalmen uit het opspattende water.

OP WEG NAAR DE POOLCIRKEL

Noorwegen op zijn smalst

Het landschap wordt gevormd door diepe inhammen van de zee aan de ene kant en diverse meren aan de andere kant. Hoe noordelijker je komt, hoe meer de bossen domineren en hoe ruiger het landschap wordt. De bergen worden langzaam hoger en kaler. Børgefjell National Park is een goed voorbeeld van ongerepte natuur met grote oppervlakten stenen en weinig begroeiing. Daarentegen is er veel stromend en stilstaand water. In de lagere delen zijn vruchtbare moerasgebieden met een rijke begroeiing. Het gebied is rijk aan vogels en grotere wilde dieren, zoals lynx, veelvraat, beer en wolf. Bij Trofors voert een weg richting Zweden naar Hattfjeldal. In dit gebied zijn veel Sami actief geweest. Er is ook een centrum waar de Sami-bevolking samenkomt. In dit centrum kunnen zij op hun eigen manier met elkaar in contact treden. De plek van samenkomst is opgezet als een Sami-tent. Dit centrum fungeert als een cultureel centrum en herbergt ook een bibliotheek met Samische boeken; er zijn ook Samische publicaties te koop.

Verder naar het noorden ligt **Mosjøen**. Veel bezoekers denken hier al ver in het noorden te zijn, maar voor de inwoners van deze stad geldt dat ze midden in Noorwegen wonen. Met zijn 10.000 inwoners, vele winkels, oude straatjes en culturele attracties vormt deze stad een levendig centrum in de

In het hartje van Mosjøen staan de huizen aan het water.

stille omgeving. In de zalmrivier, die dwars door de stad stroomt, zwemt de zeeforel. Midden in de stad kun je erop vissen. Overigens is Mosjøen ooit groot geworden door de aluminiumindustrie. Ook de volgende grote plaats aan de E6, **Mo i Rana**, is mede door deze industrie ontwikkeld. Mo i Rana heeft een interessant museum over de omgeving.

> MO I RANA, arctic-circle.no

Het onzichtbare wordt zichtbaar

Na de plaatsen Mosjøen en Mo i Rana wordt het aanmerkelijk minder dicht bevolkt. De bergen zijn niet hoog, zo'n 500 tot 1500 m. De E6 voert hier door Dunderlandsdalen langs de rivier de Ranelva. Hier kom je in de omgeving van Saltfjellet. Het nationale park Saltfjellet-Svartisen biedt een rijk natuurleven. Het berggebied bestaat vooral uit kalksteen met een bijzondere bergflora. In het gebied komen de sneeuwuil, bergvos en lynx voor. In de beboste streken leven talrijke elanden en vossen, en opmerkelijk veel kikkers en padden. Indrukwekkend zijn de grillige geologische formaties. Onder grote druk is hier het marmergesteente gevormd. Tussen de rotsen zijn diverse waterstromen te zien. Sommige rivieren stromen meer onder de rotsen dan dat ze van buiten te zien zijn. In het gebied ligt de grootste gletsjer van Noord-Europa, met een oppervlakte van zo'n 370 km². Onder begeleiding is het mogelijk tochten te maken over deze imposante gletsjer.

Lofoten en Vesterålen

De Lofoten vormen een fascinerend stuk Noorwegen. Zoals het licht hier schijnt, schijnt het nergens. En of het nu dag is of nacht, de Lofoten leveren een bijzonder schouwspel op. Door de snelle veranderingen in het klimaat is er een voortdurende verandering van licht en luchten, met grote contrasten in kleur en hevigheid. Het eiland is per boot en vliegtuig te bereiken. De totale lengte bedraagt zo'n 190 km. Een reis door de Lofoten is een reis langs vele vissersplaatsjes en haventjes en door de geschiedenis. Nog steeds is de visserij een belangrijk onderdeel van het bestaan. De rekken met stokvis met de besneeuwde bergen op de achtergrond en de vele houten vissershuisjes, de rorbuer, vormen een apart decor. Ook in dit stukje Noorwegen is het de moeite waard het landschap vanaf het water te bekijken. Er zijn diverse boten te huur, maar ook zijn er boottochten met gids te maken. De meeste bezoekers komen in de zomer naar de Lofoten, maar in februari is het er vanwege het bijzondere licht en de start van de visserij ook prachtig. De Lofoten liggen op dezelfde hoogte als Groenland, Alaska en Siberië, maar op de eilandengroep is het dankzij de warme golfstroom aanmerkelijk minder koud. Voor zowel mensen als vissen aanleiding zich hier al vroeg te vestigen. Op diverse eilanden zijn overblijfselen gevonden van het leven uit het stenen tijdperk. Ook voor de Vikingen bleek het hier goed toeven. Naast de fascinerende natuur hebben de Lofoten ook veel te bieden op kunstgebied, mede door alle kunstenaars die op de diverse eilanden leven.

< Wisselende luchten zorgen voor een bijzonder schouwspel op de Lofoten.

Lofoten en Vesterålen

Een overvloed aan vissen en vogels

Om op de Lofoten te komen is **Bodø** een goed startpunt. Hier gaat drie keer per dag een boot naar Moskenes. Na vier uur doemen de indrukwekkende rotsen op. Op diverse plaatsen steken de rotsen recht op uit de zee. Dat maakt de Lofoten tot een bijzonder gebied. In Å bijvoorbeeld: dit oude vissersplaatsje met slechts één letter is een van de beste uitgangspunten om de Lofoten te ervaren in heden en verleden. Vanaf Å is er een goed uitzicht op de oostkant van de bergen van de Lofoten. In het Norsk fiskeværsmuseum is veel te zien van de boeiende geschiedenis van het leven in deze streken. Het museum is een dorp op zich en er is alles terug te vinden van het rijke visserijverleden. De kabeljauw speelt daarin een dominerende rol. De Lofoten zijn ook bekend vanwege een speciale soort kabeljauw, de *skrei*, die in februari gevangen wordt. Gedroogde vis en de levertraan uit de vis waren

Stokvis is al eeuwen een belangrijk exportartikel voor de Lofoten.

vroeger belangrijke ruilmiddelen. Honderden jaren zorgden de visserij en de verwerking van de producten voor meer dan driekwart van de totale visserij-inkomsten van heel Noorwegen. Zo belangrijk was dit gebied. In het Lofoten Tørrfiskmuseum kun je alles zien van de productie van gedroogde vis zoals klipvis en stokvis. Vanaf **Moskenes** gaan er ook boten naar de eilanden Værøy en Røst. Op Værøy loopt een smalle bergrug van zuidwest naar noordoost; er wonen weinig mensen. Juist daarom biedt het een bijzondere aanblik. Røst is een ander bijzonder eiland; het is niet groter dan 3 bij 4 km. Er groeien geen bomen, afgezien wat de inwoners geplant hebben in hun tuin. Markant zijn de zes rotspartijen die grote vogelkolonies herbergen. De papegaaiduiker komt er veelvuldig voor, maar ook vele andere vogelsoorten kiezen deze locatie om te broeden.

➤ NORSK FISKEVÆRSMUSEUM, museumnord.no

Visser, schilders en fotografen

Op meerdere plaatsen op de Lofoten is veel te zien van de hedendaagse visserij, zoals in Henningsvær en Svolvær. **Svolvær** is het handelscentrum van de Lofoten. Met 4200 inwoners is het de grootste plaats met de meeste bedrijvigheid. In twee uur zorgen de veerponten voor transport naar dit noordelijke deel van de Lofoten. In deze plaats stopt ook de bekende *Hurtigruten*, die vanuit Bergen langs de Noorse kust vaart. Een tocht met deze boten toont de kust en in het bijzonder de Lofoten van een andere kant:

Svolvær op de Lofoten 's nachts om 24 uur.

neem bijvoorbeeld het midden in de nacht bij helder licht aankomen in een haven. Voor wie Noord-Noorwegen op een andere manier wil beleven is deze bootreis een goed alternatief om bijvoorbeeld naar **Hammerfest** te varen, maar ook kortere trajecten zijn mogelijk. De auto kan mee op de boot. De omgeving van Svolveer is bijzonder in trek bij Noorse en buitenlandse schilders en fotografen vanwege het licht en het landschap. De Noorse schilder Gunnar Berg (1863–1893), opgegroeid in deze omgeving, heeft hier veel geschilderd. In een galerie in Svolveer is een deel van zijn werk te zien.

Op hetzelfde eiland Austvågøy ligt Kabelvåg. Dit plaatsje was rond 1800 de hoofdstad van de Lofoten. Het was hét centrum voor de handel. Totdat de motorboot zijn intrede deed. Toen was het snel gedaan met de glorie van dit kleine plaatsje tussen de rotsen. De haven was te slecht voor de nieuwere schepen en Svolveer nam de leidende positie van het eiland over. De laatste jaren streek een groep beeldende kunstenaars neer in deze plaats. Ook binnen de visserij heeft een omslag plaatsgevonden: van de beroepsvisserij is deze plaats nu het mekka geworden voor de amateurvisserij. Vlak bij Kabelvåg is in het Lofotakvariet, een groot aquarium, een grote verzameling dieren in en rond het water van nabij te aanschouwen. Naast de grote zeevissen zijn ook zoogdieren zoals otters van nabij gade te slaan in een natuurlijke omgeving. In dit plaatsje staat ook de grootste kerk van de Lofoten,

Lofotkatedralen. Het is een van de grootste houten kerken van Noorwegen, gebouwd in 1898. Interessant zijn ook het Lofotmuseum en Galleri Espolin met zo'n honderd schilderijen over de Lofotense vissers.

> LOFOTAKVARIET, museumnord.no

> LOFOTMUSEET, museumnord.no

Een ideale plek voor Vikingen

Noord-Noorwegen is ondanks het harde klimaat al vroeg bevolkt door pioniers. Naast houten vissershuisen aan het water bouwden de veehouders in het ijzeren tijdperk hun huizen van steen, hout en turf. Het waren lange huizen met plaats voor de dieren aan het ene eind en voor de mensen aan het andere eind. Deze combinatie zorgde ook voor energiebesparing; de warmte van de dieren zorgde dat er minder brandstof nodig was in de lange winter in het noorden. In Borg op het eiland Vestvågøy is zo'n langgerekt gebouw uit vroeger tijden nagebouwd. Sinds 1995 is het ingericht als museum. Behalve de aparte bouwstijl is in het Lofotr Vikingmuseum veel te zien van het verleden van de Vikingbewoners, die hier rond het jaar 1000 leefden. Een rondgang langs de vele voorwerpen laat goed zien dat de Vikingen ook een rijke cultuur hadden. Vooral huisnijverheid stond in hoog aanzien, getuige de vele kunstzinnige voorwerpen. De vondst van allerlei voorwerpen wierp nieuw licht op de relatie van de bewoners hier in het hoge noorden met die uit zuidelijker streken in Scandinavië, maar ook met de rest van Europa.

Ondanks de hoge en steile bergen weten de inwoners toch een inkomen te verwerven uit de landbouw, zo noordelijk. Dit is zelfs het op een na grootste landbouwgebied van de provincie Nordland. Leknes is het centrum van dit eiland. Bij deze plaats is ook een kleine luchthaven. Op het eiland zijn ook diverse kunstenaars actief; in galleries tonen ze hun kunst en bieden deze te koop aan. Flakstadøya is een ander eiland waar veel kunstenaars wonen. Op het zuidelijke deel van het eiland is een pad, Flakstadstien, dat langs de oude woonplaatsen uit de steentijd voert. Doordat de doorgang tussen de eilanden hier smal is, stroomt het water zeer snel. Het is een favoriete plaats voor vissers. Nusfjord ligt ten oosten van de hoge bergen, beschermd tegen de westenwinden. Nog steeds zijn vissers hier actief; het is een van de best bewaarde oude vissersdorpjes.

> LOFOTR VIKINGMUSEET, lofotr.no

Walvissen, zeehonden en papegaaiduikers

Minder bekend dan de Lofoten is de wat noordelijker gelegen eilandengroep **Vesterålen**. De omgeving is vergelijkbaar is met de Lofoten en wordt